

de Heeren
tersche talen
of van het
Dr. H. F.
ederl. Geref.

en vele
van in het
het gebied
kunde, Ge-
verken over
en Ro-
over God-
is en eene
de verame-

aanvraag

teit.

is het voor-
Hooglee-
treden.
min Lohman
uden eene
het Recht,
te rede met
ord en die
omrent het
de studien
uit te gaan.
den laatste
gewicht der
hoogschool
de eerste
en enkelen
klein getal
moed, dat
loop het van
gebied onze
roeping te
te boveng-
vrienden
den heer
ons daarin
bij ons de
wijs te ont-
staat boven-
overheids-
verwerpen,
het bekle-

oekomst de
rsiteit heeft
is te dagen.
gen gingen
n wijngaard.
en werd nu
te treden.
och stemme
den Heere;
arme geest-
postel na te
eid niet ijdel

HOVV.

J. Wisse te
A. Peters te
sterhoff te
E. de Vries
or den heer
den heer J.
door Ds. D.
r den heer
or den heer
2; door Ds.
7; door den
f 141; door
4; door den
3; door den
gh f 91.50;
broek f 133;
brugge f 50;
Minnetgaa
te Kollum
te Vollen-
konknyzen
er J. Duym
het Loc-
en heer G.
ents-veere
heer A.
door den
n den heer
door den
f 448.42;
er. kerk te
broek f 101;
an idem te
stroe f 10;
van idem
Bodegrave
Hoek van
o; van idem
Aar f 2.75;
van idem
ring f 1.60;
den in de
poorwegbe-
idem te
te Heer
etgum f 51
Comité te
eraad f 25;
sterveen te
een lid der
f 2; door
f 15; door
van N. N.
o; van den

Harlingen.
Da. Vethake
gekomen:
Harlingen,
er den heer
nivers-
ver den heer
het busje
an de Ned.
H. f 50;
indinnen te
e der Ned.

meester.

RUKKERIJ,

IDAM.

De Heraut

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 23 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124).

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE van De Heraut, Amsterdam.
Inzendingen die later dan Donderdag vóór namiddag te 12 uur worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 16 November 1890. N°. 673

Abonnementenprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.30. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent.
Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaars, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam.
Advertentieprijs: van 1 tot 6 regels 80 Cent; voor elken regel meer 16 Cent.
Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verslagen van Vereenigingen 10 Ct. per regel.

Van het heilig Avondmaal.

ZONDIGSAFDELING XXVIII.

In het zweet uws aanschijns
zult gij brood eten.
Gen. 3: 19a.

VI.

De door Christus voor het heilig Avondmaal verordende Teekenen zijn Brood en Wijn. Ook hier dus is evenals bij den heiligen Doop het sacramentele teeken uit de natuur genomen, en wel uit die natuurlijke dingen, die tot de meest gewone behoeven. Water, brood en wijn behooren, althans in de landen waar Jezus optrad en waar het heilig Avondmaal is ingesteld, tot de gewone ingrediënten van van elke huishouding. Zelfs de arme man dronk in Israël toch wijn.

Let er nu op, dat de Heere geene boomcruchten kiest, en ook niet diervleesch neemt. In edel ooft zit veel rijker poësie dan in een stuk brood, en een tros muskadelruiven maken veel rijker effect dan een kan wijn. Toch kiest de Heere voor dezen geestelijken maaltijd niet dat poëtisch schoone als teekenen, maar het simpele brood en den gewonen volksdrank. Dat moet zoo, omdat het heilig Avondmaal niet thuis hoort in het Paradijs, waar de mensch van ooft leefde, maar aangericht wordt in die beueling der zonde, waarvan de Almachtige sprak: „In het zweet uws aanschijns zult gij brood eten.“ Brood is nu het Paradijs dus het gewone, meest algemeene voedingsmiddel, en verschijnt als zoodanig ook in het heilig Avondmaal. En is alsoo door brood de voeding afgebeeld, dan komt bij dat brood de wijn om de verhooging en verheffing des levens voor te stellen. Want „wijn“ heeft, naar de Schrift, deze bestemming, dat hij het hart verheugt, de gezonden levensgeesten weer opheft, en daardoor het leven siert. Waar nu Christus gekomen is, niet alleen om ons geestelijk leven te voden, maar ook om het geestelijk leven uit zijn ingezonkenheid op te heffen, komt als teekenen, naast het brood, ook de wijn, om deze verheffing en verhooging van het geestelijk leven af te beelden.

Daarentegen wordt bij het heilig Avondmaal niet evenals bij Israels offeraal vleesch aangeboden. En ook dit verdient onze aandacht, want op de Paaschtafel stond vleesch; het vleesch van het geslachte lam. Zelfs stond dit vleesch van het geslachte lam op die tafel als afschaduwing van het sterven van Christus. Daarom mocht er geen been aan gebroken worden. Op zich zelf zou het dus zeer voor de hand hebben gelegen, zoo de Heere Jezus meer nog dan in het brood, juist in het vleesch van dat lam een teeken van zijn lijden en sterven had gezien, en er moet dus een reden voor zijn, waarom de Heere dit vleesch voorbij ging en alleen het brood nam; en dat wel op een oogenblik, waarop hij ongetwijfeld zelf, evenals al zijne discipelen, van het Paaschlam had gegeten.

Dit nu hangt saam met wat we van de Sacramenten in het algemeen hebben gezegd, dat ze op de scheppingsordinantiën teruggaan; en in die schepping was het dier niet bestemd om door den mensch gegeten te worden. Eigenlijk zien we eerst na den Zondvloed het vleeschgebruik gewettigd. In het slachten van een dier ligt altoos iets tegennatuurlijks. Men moge dit niet zoo ontwaren als men met vleesch bijna nooit anders kennis maakt dan in den vorm van gebraden vleesch op den dach; maar men merkt dit wel terdege, als men een slachthuis binnentreedt of toeziet als allerlei geveulged gedierde vermoord wordt. En wat men ook van de Vegetariërs zegge, toegegeven moet dat zij wel terdege in onze maatschappij optreden, om dit besef van het geweldadige, dat in het dooden van elk dier ligt, levendig te houden en weer te prikkelen. Juist om dat geweldadige komt het geslachte dier dan ook in de offerande voor, en vormt in die offerande het hoofdbestanddeel. Er wordt ook wel koren, ook wel brood, ook wel een vlade geofferd; maar vooreerst niet in alle offeranden; en ten tweede neemt toch altoos het geslachte dier de hoofdplaats in in alle offeranden van den eersten rang; met name in die offeranden, die rechtstreeks in rapport staan met zonde en schuld. Dan spiegelde zich in het leven van het dier het verzondigde leven van den mensch af; en in die offerande ziet en aanschouwt de offeraar, hoe zijn eigen leven verbeurd was; hoe zijn eigen bloed waarin zijn ziel is, moet vergoten worden; en hoe de dood is de bezoldiging der zonde.

Zoo was dus uiteraard het geslachte dier, en bij het Pascha bepaaldelijk het geslachte lam beeld van den Christus geworden, die als mensch plaatsbekledend voor ons in den dood zou gaan. Maar juist daarom kon dan ook het vleesch geen symbool in het heilig Avondmaal worden, omdat door Golgotha de afbeeldende offerdienst ten einde liep, en opging in hem die, als ons Pascha, en als het Lam dat de zonde der wereld droeg, aan het kruis zou sterven. Terwijl dus in het Oud-Testamenteel Pascha het lam het middelpunt op den dach vormt, en brood en wijn slechts bij dat lam bijkwamen, zoo wordt nu onder het Nieuwe Testament, de Christus zelf het middelpunt van den dach, en stelt hij brood en wijn niet meer in betrekking tot het Paaschlam, maar tot zichzelf. Hij zelf is dus als het ongezonde Lam Gods bij elke Avondmaalsbediening tegenwoordig, gelijk hij tegenwoordig was bij de instelling ervan; en brood en wijn komen er slechts bij. Een punt daarom van zoo hoog belang, omdat reeds hierin de ontzaglijke dwaling uitkomt én van de Roomsche én van de Grieksche, én ten deele ook van de Lutherse kerk, die den Christus in brood en wijn zoeken, in stee van te belijden, dat de Christus als het ware Paaschlam, buiten brood en wijn, ongerien en geestelijk aanwezig is, en het brood en den wijn slechts met zichzelf in betrekking stelt. De Lutherse kerk heeft wel besef

dat zulks niet zuiver was, en daarom de tegenwoordigheid des Heeren ook bij en onder de teekenen van brood en wijn beliden, maar door te zeggen, dat Christus „bij, onder en in“ die teekenen gevonden werd, verzuimde ze toch de grondfout der Roomsche en Grieksche kerk uit te zuiveren.

Hieruit volgt dat het recht verstand van de teekenen in het heilig Avondmaal geheel afhangt van het rechte inzicht in de verhouding waarin de Christus dit brood en dezer wijn tot zichzelf gesteld heeft. Ze vervangen den Christus niet, maar rekenen bij den Christus bij; juist zooals het bij de instelling van het heilig Avondmaal gezien werd, en juist zooals het onder het Oude Testament op elken Paaschdich was geweest. Op elken Paaschdich stond de schotel met het lam in het midden, en brood en wijn stonden daarnaast. En toen Jezus het heilig Avondmaal instelde, zat hij daar zelf en zijn jongeren zagen en hoorden hem, en het brood en de wijn waren deelen van de dach, dieer slechts bijkwamen. Juist wordt de lijn van het heilig Avondmaal dus alleen dan getrokken, zoo ook bij ons Avondmaal de Christus zelf tegenwoordig is als het heilige Godslam dat geslacht werd, en zoo brood en wijn bij hem bijkomen, op hem wijzen en van hem getuigen. Doet nu de Roomsche, Grieksche, en ten deele de Lutherse kerk hieraan te kort, door de presentie van Christus in het brood en in den wijn te zoeken, toch dient eveneens opgemerkt, dat ook zij het heilig Avondmaal verkrachten, die iets dan brood en wijn zonder den Christus hebben. Evenmin toch als onder het Oude Verbond brood en wijn zonder Paaschlam oof Pascha maakten, evenmin kan er ooit onder het Nieuwe Verbond Avondmaal worden gehouden, zoo er niets dan brood en wijn is, en zoo de Christus zelf niet bij is. Dan ontbreekt er het Lam Gods, en hebben we wel teekenen, maar geen Avondmaal. Men zij dus onzerzijds met zijn bestrijding van Rome zeer voorzicht. Wie toch tegen Rome zich opmaakt, terwijl hij zelf een Avondmaal enkel met brood en wijn viert, verliest het; en dan eerst staat ge ook tegenover deze dwaling sterk, zoo ge zult een viering van het heilig Avondmaal bepleit, waarbij de Christus persoonlijk, zij het ook ongedien, zelf tegenwoordig is, en waar brood en wijn bij hem als het eigenlijke Lam Gods dat geslacht werd bijkomen.

Wat nu deze betrekking aangaat, waarin de Christus dit brood en dezer wijn tot zich zelf geplaatst heeft, hierbij hebt ge wel te onderscheiden tusschen drieërlei: 1°. tusschen wat dit brood en dezer wijn op zich zelf van den Christus afbeelden; 2°. tusschen wat het als gebroken brood en vergoten wijn van den Christus te zeggen heeft; en 3°. tusschen hetgeen het als gebroken brood en gedronken wijn u teekent van uwe betrekking tot den Heiland.

Worde elk dezer drie kortelijk toegelicht.

Met het oog op het brood heeft Jezus zelf gezegd: „Ik ben het brood des levens“,

en van den wijn: „Ik ben de ware wijnstok“. Het gaat dus volstrekt niet aan, om gelijke vele uitleggers deden, Jezus' sterke uitspraken in Johannes 6 geheel van het heilig Avondmaal af te scheiden. Als Jezus zegt: „Ik ben het brood des levens; indien gij mijn vleesch niet eet en mijn bloed niet drinkt, zoo hebt gij geen leven in u zelve; want mijn vleesch is waarlijk spijs en mijn bloed is waarlijk drank; die mijn vleesch eet en mijn bloed drinkt, die blijft in mij en ik in hem“, — dan gaat zeker teel, wie deze woorden rechtstreeks op het Avondmaal laat slaan, als ware hier sprake van een sacramenteel in zich opnemen van den Christus; maar vergist zich toch eventeer wie oordeelt, dat deze uitspraken niets met het heilig Avondmaal uitstaande hebben. Dit nu merkt men niet, zoolang men bij het Avondmaal alleen op het gebroken brood en den vergoten wijn ziet, want daarvan is in Johannes 6, althans niet in de eerste plaats, sprake; maar hiervoor gaat het oog aanstonds open, zoo men bij het heilig Avondmaal in de eerste plaats vraagt wat het brood, als brood, ook nog eer het gebroken is, en de wijn als wijn, ook nog eer hij vergoten is, ons van den Christus te zeggen hebben. Dan toch blijkt terstond, dat Jezus zelf voor zijn kerk zijn wil, wat brood voor het lichaam is, en dat het brood ook als zoodanig in het Avondmaal voorkomt. Geeft nu Jezus in Johannes 6 den algemeenen zin aan, waarin wij die voeding onzer zielen door hem hebben te verstaan, en komt hiervan in het heilig Avondmaal een bepaalde toepassing voor, dan is het duidelijk, hoe Johannes 6 ons wel terdege helpt, om het heilig Avondmaal te leeren verstaan. Ja, we gaan verder. Staat eenmaal vast, dat Johannes 6 den algemeenen zin aanduidt waarin het brood ook in het heilig Avondmaal is op te vatten, dan zijn we lang niet vreemd aan de gedachte, dat de Christus, die vooruit wist, dat en hoe hij zijn Avondmaal zou instellen, bij de keuze zijner woorden te Kapernaüm ook wel terdege aan het heilig Avondmaal gedacht en zich daarnaar gericht heeft. Alleen daaruit toch verklaart het zich, dat hij in Johannes 6, niet enkel van zijn vleesch, maar ook van zijn bloed spreekt, en dit bloed laat drinken; iets, wat bij de voeding als zoodanig niet voorkomt. Wel toch laat het zich denken, dat men in het vleesch, dat men nuttigt, ook enkele druppelen bloeds, ongemerkt, over de lippen brengt, maar een maaltijd waarbij vleesch gegeten en bloed uit den beker gedronken werd, ware onder kanibalen mogelijk, maar in de ijne kiescheheid, waarmee Jezus steeds zijn beelden koos ondenkbaar. Met opzicht tot Johannes 6, zouden we dus liefst deze meening voorstaan: 1°. dat het niet rechtstreeks doelt op het sacramentele eten van den Christus en het drinken van zijn bloed; maar dat het 2°. wel terdege die algemeene betrekking tusschen het brood en den Christus aanduidt, waarop ook het geheim van het brood in het Avondmaal gebaseerd is; en 3°. dat de woorden waarin Jezus zich te Kapernaüm uitdrukt

alleen daaruit te verklaren zijn, dat hij onder het spreken het oog ook op het Avondmaal had.

Hierdoor nu wordt de betekenis van het brood in het Avondmaal volkomen verklaard. Gij eet als mensch brood, omdat zonder voeding uw leven bezwijken zou; maar als ge het brood gegeten hebt, sterkt dat uw leven slechts voor een oogenblik; straks komt de honger weer; en hoe dikwijls ge dan ook het nemen van dit brood hernieuwt, eindelijk moet ge het toch opgeven; en eens komt de ure dat het brood u niet meer helpt; maar ge sterft. Dit was zelfs met het manna het geval geweest: „Uwe vaderen hebben het manna in de woestijn gegeten en zij zijn gestorven.“ Aardsch brood baat dus slechts voor een tijd en in schijn; wezenlijke hulpe is voor u, o mensch, bij dit aardsche brood niet te vinden. En hoe zou dit ook kunnen? Gij staat immers verre boven het plantenrijk, en hoe zou dan een vrucht van het plantenrijk uw inkomend menschelek leven duurzaam behoeven kunnen? Neen, wat u alleen redden kan is een macht en kracht van meerder dan gij zijt, en die daarom in staat is u op te houden. Daar gij nu op aarde het hoogste schepsel zijt, kan de aarde u deze kracht of macht niet opleveren, en moet dus het brood dat waarlijk redden zal, u wel uit den hemel toekomen.

Dat onderwees God zijn volk symbolisch in de woestijn, door hun het manna, d. i. een uit den hemel nederdalend brood te geven. Maar Israël verstond die onderwijzing niet. Het zag dit zinbeeldige brood voor het echte brood aan, en zoo stierven ze toch. Maar nu komt Jezus en zegt: Ik ben uit den hemel, en ik ben voor u, o mensch, dat wezenlijke brood, dat in het manna slechts afgeschaduwd was: „Ik ben dat levende brood dat uit den hemel is nedergeald; zoo iemand van dit brood eet, die zal in den ewigen tijd leven.“ Zoo blijft er dus geen zweem zelfs van onduidelijkheid meer over. Aardsch brood helpt wel om de vernielende macht, die ons wil doen verkwijnen en bezwijken, tijdelijk en voor een wijje tegen te houden, maar op den duur is er geen baat bij. In Christus daarentegen is ons een hemelsche kracht geboden, die macht heeft om de vernieling die ons bezwijken doet, daadwerkelijk te stuiten, te overwinnen en te niet te doen, met het heerlijk gevolg, dat we voor ewig aan de macht van het verderf ontkomen.

Dat de Christus, en niet het aardsche brood, dit doel treffen kan, ligt in den geestelijken oorsprong der zonde. School de zonde in het vleesch, dan kon een aardsch brood ons redden. Maar zoo is het niet. De zonde is een worm die in de ziel knaagt en slechts van uit de ziel ons het lichaam verzwakt en aantast. Aardsch brood kan dus die nadeelge werking op het lichaam met temperen, maar kan nooit de ziel voor versterving bewaren. Dat kan alleen hij, die met goddelijk vermogen onze ziel zelve ondersteunen kan; in onze ziel zich laat

gehoorzaam zijn, bleef hij pastoor. Al de schriften voor en tegen de Hervorming, die van Luther en Bek, van Melanthon en Veronius las hij met aandacht en al meer en meer gingen zijne oogen open voor de dwalingen, waarin de Roomsche kerk door hare geestelijkheid werd onderwezen. Daar hij echter vreesde, dat, zoo hij zijne gemeente in eens dit openhaarde, hij zijnen invloed op haar zou verliezen, ging hij zeer langzaam voort met de ontdekking van de dwalingen der kerk, die hij diende. Hij maakte in het misboek ingrijpende veranderingen, predikte naar de Heilige Schriften en wist den heer Joost en het grootste deel zijner toehoorders te overtuigen van „vele onreinheden en dwalingen“ in de Roomsche kerk. Wordt buitensat gehoord van, deze afwijkingen van den pastoor van Heenvliet, zoolang heer Joost en diens oudste zoon Jakob leefden, werd Angelus Merula rustig in zijn arbeid gelaten. Doch deze beide mannen stierven en werden opgevolgd door heer Johan, die zijnen pastoor aanklaagde bij de landvoogdes der Nederlanden, Maria van Hongaarse. In andere beginstelen opgevoerd, zou heer Johan waarschijnlijk niet uit zichzelf tot zulk een daad gekomen zijn, maar hij werd er toe aangezet door zijne bijgeloovige vrouw Jacobs, hare broeder Maximiliaan van Bourgondie, stadhouder van Holland en Zeeland en de inkwisteur. Immers mocht hij zich niet onttrekken — zoo zeiden de bovengenoemde leideliden — aan het plakkaat van 1546, in 1550 hernieuwd, waarbij allen heeren op zware straffen de verplichting was opgelegd, om de ketterij te weren en den inkwisteur alle hulp, fauteur, bijstand en assistentie te verleenen in de vervolging der ketteren.

Den 30en Augustus 1553 kwam Christiaan de Waart, raad en procureur van het hof van Holland op last van de landvoogdes naar Heenvliet, om er onderzoek te doen naar de veranderingen door Merula in het misboek gemaakt. En enkele toehoorders van den pastoor te onderwerpen. Na alles wat tegen Merula scheen te pleiten op schrift gesteld te hebben, vertrok de Waart naar den Haag, waar hij het hof verslag deed van zijne bevindingen. Eenige maanden daarna, in 't begin van 1553 n.l., verscheen de onder-inkwisteur Franciscus Sonnius met zijn

gevolg te Heenvliet. Merula's huis werd onderzocht en uit de grondboeken, papieren en geschriften enige artikelen opgesteld, die Merula's ketterij moesten bewijzen. 't Baatte niet, of de grijs pastoor, voor Sonnius op den huize Wiclenstein ontboden en met de beschuldigingen in kennis gesteld, zich trachtte te verdedigen met een beroep op de Heilige Schrift en de kerkvaders. Want Sonnius zocht telkens naar nieuwe beschuldigingen en was zeer blij dat door nieuwe huiszoekingen verschillende aantekeningen waren te voorschijn gekomen, die genoeg bewezen, dat Merula de Heilige Schrift boven Rome's kerkleer stelde.

Waren er reeds 17 artikelen van beschuldiging tegen Merula door Sonnius opgesteld, daarbij voegde hij er nu nog 42 uit zijne predikatiën en 43 uit zijne aantekeningen op eenige geschriften. Bovendien gaf de inkwisteur last, dat hij op het slot Roversvliet zou gevangen gehouden worden. Niemand werd tot den graven gevangene toegelaten behalve zijn neef Willem Merula, die zijnen oom helpen mocht, daar hij zeer lijdende was.

Zes weken daarna werd Merula op bevel van Maximiliaan van Bourgondie en met toestemming en op verzoek van Johan van Kruiningen naar den Haag gevoerd, waar hij met Sonnius, Ruud Tapper den oppergeloofrechter en andere geestelijke personen vele samenkomsten en twistgesprekken hield.

Toen verzonnen zij eene list. Naar de strafplaats werd de gevangene gevoerd en hem daar voorgelezen wat hij bekend had, maar zoo gauw en zacht, dat de hardhorende man het niet verstaan kon. Had hij het kunnen hooren, hij zou verontwaardigd geweest zijn over de arglistigheid zijner vijanden. Want wat zij voorgelezen hadden was eene herroeping van de zoodanige ketterij, zij stelden dus Merula voor als een afvallige, dien zij hierom genade wilden bewijzen en tot levenslange gevangenis veroordeelen, nadat hij te Heenvliet zijn herroeping zou hebben voorgelezen in de kerk. In zijn kerker teruggeleid vernam de bedrovene van zijnen neef het bedrog. Hij was diep ontroerd over zoo snoodde handeling en werd ernstig ziek. Daarom werd hij vervoerd naar het Magdalena-klooster te Delft. Nauwelijks was hij daar hersteld, of hij schreef een geschrift, waarin hij den op hem geworpen blaam van verlooening van zich trachtte af te werpen. Doch men liet hem niet toe dit geschrift openbaar te maken, men vervoerde hem naar Leuven, waar hij in een dampige, morsige cel bij twee krankzinnigen opgesloten werd, terwijl alle zijne vrienden — zelfs zijn neef — van hem verijdeld werd. Ieder die eene medelijden met hem toonde, of van zijne lijdzaamheid en geloof spraken, ondervond den toorn van den inkwisteur Tapper, die hem naar Leuven had laten brengen, om hem nauwer te kunnen bewaken en het gif, dat van hem uitging, te weren. Nieuwe beproevingen waren dus zijn deel. Zelfs werd het plan gevormd hem 's nachts in een zak te verdrinken. Doch niets kon Merula tot afval brengen, door Gods genade. Van Leuven werd hij naar Lessies, in Henegouwen, en daarna naar Bergen gebracht om te beproeven of hij op een dier plaatsen kon overgehaald worden om de waarheid te laten varen. Vruchteloos. Eindelijk werd hij te Mons door zijne rechtters als een wederafvallige veroordeeld, om verbrand te worden. Doch eer zijn vonnis den 26sten Juli 1557 aan hem voltrokken kon worden, stierf hij zacht en kalm zich Gode in den gebede opdragende. Hij was 75 jaren.

DE GAAY FORTMAN.